

TSAR
BORIS

Tsar Boris

tragedi i fem akter efter Alexander Pusjkin

av Christian Lanciai (2004)

Personerna:

Furst Vorotinskij
Furst Vasilij Sjujskij
en abbot
Boris Godunov
Pimen, gammal munk
Grigorij, ung munk, senare tronpretendenten "den falske Dimitrij"
en annan yngre munk
en värdshusvärdinna vid den litauiska gränsen
Varlaam och Missail, två förrymda ryska munkar
två gränspoliser
Xenia, dotter till Boris Godunov
tsarevitj Fjodor, hans spåde son
en jesuitpater
Krusjtjov, kosackernas hövding
en poet
Prinsessan Marina Mnisjek
Rouzia, hennes kammarjungfru
hennes tärnor
patriarken från Uglitj
en gubbe
en gumma
en präst
gatpojkar
en idiot
vakter
en kapten
en polsk fånge
general Basmanov
tsarens livläkare
munkar
Athanasius Mikhailovitj Pusjkin
en student
folket

Handlingen utspelar sig i Ryssland och Polen 1598-1605.

Copyright © Christian Lanciai 2004

Tsar Boris

Akt I scen 1. Vid en klostergård (1598)

- Vorotinskij* Det känns precis som om vi upplevt allt detta förr.
- Sjujskij* Vet ni inte, furste, att världshistorien bara består av upprepningar?
- Vorotinskij* Dock känns denna upprepning som alltför nyupplevd.
- Sjujskij* Jag förstår vad ni menar. Hyckleriet är det samma, den hyllande fromhetens erbarmlighet är lika naiv, teatraliskheten spränger alla gränser för all anständig fåfänga, men det föreligger en skillnad.
- Vorotinskij* Vad tänker ni på, prins *Sjujskij*?
- Sjujskij* Denne tsar är ännu icke tsar, och han har inte en droppe ädelt blod i kroppen. Ivan den förskräcklige kunde aldrig vara något annat än tsar och var som tsar ett fullblod.
- Vorotinskij* Och ändå är situationen den samma.
- Sjujskij* Ja. Samma i evig hopplöshet vilseledda folk tigger om en ledare som kan hugga huvudet av dem.
- Vorotinskij* Vad de ber om är en bödel, och de fattar det inte själva.
- Sjujskij* Ivan den förskräcklige lät sig bevekas och kom tillbaka till tronen som en bödel, men så mycket tsar var han, att han varnade sitt folk för sig själv innan han kom tillbaka. Desto innerligare bad folket honom komma tillbaka, och desto effektivare högg han sedan huvudet av dem.
- Vorotinskij* Dock tror jag inte denne kommer att göra samma sak.
- Sjujskij* Nej, ty han är ingen riktig tsar och kan aldrig bli det.
- Vorotinskij* Alltså finns möjligheten att han kan stå på sig och fortsätta säga nej.
- Sjujskij* Aldrig i längden. Ingen man tackar någonsin nej till makten.
- Vorotinskij* Den mördade tsarevitj står honom i vägen. Hela Ryssland talar om barnets spöke, som om barnet ännu levde och aldrig kunde dö just för att det blivit mördat. "Rysslands olycka" kallar man mordet, som om dådet måste bli hela Rysslands olycka just för att ingen tagit på sig ansvaret för dådet.
- Sjujskij* Endast en var ansvarig.
- Vorotinskij* Hur vet ni det så säkert?
- Sjujskij* Endast en hade motiv tillräckligt.
- Vorotinskij* Boris?
- Sjujskij* Vem annars?
- Vorotinskij* Då är han ändå en riktig tsar.
- Sjujskij* Nej, han kan aldrig bli mer än blott en skugga av en tsar, just för att han mördat ett tsarbarn som stod honom i vägen. Ingen tsar har kunnat mörda en riktig tsar för att själv bli tsar. Även om Boris blir tsar blir han aldrig mer än en bedragare och uppkomling.
- Vorotinskij* Är ni så säker på saken?
- Sjujskij* Fullkomligt, prins *Vorotinskij*. Jag var själv där i *Uglitj* och utredde saken. Spåren var färska, och hela staden visste allt. Med ett enda ord kunde jag ha avslöjat mördaren inför hela Ryssland.
- Vorotinskij* Varför gjorde ni det inte?
- Sjujskij* Hans skamlöshet avskräckte mig. Han var för fräck. Han rörde inte en min och såg mig stint i ögonen när jag ombads presentera resultaten av min utredning. Jag kunde bara upprepa hans egen officiella version, som offentligt godkänts av staten.
- Vorotinskij* Ni var feg.

Sjujskij Nej, min furste, jag tänkte på att mitt eget liv faktiskt var värt att leva. Hade jag sagt sanningen hade Boris effektivt förnekat allt och fått mig bortförklarad med mitt liv. Det var ett liv med Boris Godunovs lögnar eller inget liv alls.

Vorotinskij Dock har jag hört att Boris dras med digra samvetsqual, att barnamordet aldrig ger honom någon ro.

Sjujskij Det är dess värre det enda straff han någonsin kommer att kunna få, men det blir på livstid. Som den tartar han är låter han sig dock icke avskräckas därav men stålsätter sig mot sin egen mänsklighet och måste därvidlag duka under med sin själ.

Vorotinskij Ni låter som hans domare.

Sjujskij Jag är bara realist och tror mig känna människan. Ingen tsar kan någonsin bli mer än en människa och måste lyda under samma mänskliga lagar som allt mänskligt liv, vare sig det tronar på maktens tinnar eller krälar i rännstenens stoft.

Vorotinskij Och en sådan vill folket ha till tsar. Vi förtjänar båda tronen bättre än han.

Sjujskij Dock kan vi aldrig nå den förrän han är borta.

Vorotinskij Och han har en son.

Sjujskij Det hade även Ivan den förskräcklige.

Vorotinskij Söner till mäktiga fäder har svårt att klara sig i Ryssland.

Sjujskij Ja, med sin överväldigande makt kväver fäderna sina egna barn, som Ivan mördade sin egen son.

Vorotinskij Han var sinnessjuk.

Sjujskij Nej, bara mäktig.

Vorotinskij Här kommer en abbot.

Sjujskij Hur går det, vördade fader? Låter han sig övertalas?

abboten Det ser illa ut. Han är obeveklig. Han vill ej ha något med makten att göra.

Sjujskij (avsides) Han bara hycklar.

Vorotinskij Men folket ger väl inte upp?

abboten Nej, tvärtom, ju hårdare han stålsätter sig mot deras böner, desto innerligare bönfaller de honom och krälar desto djupare i stoftet för honom och blir bara fler och fler.

Sjujskij (avsides) De lärde sig av Ivan den förskräcklige, då han kunde konsten att utveckla deras övertalningsförmåga genom att med motstånd reta den.

(rop och rörelse utanför, följt av jubel)

abboten Nu händer det något.

Vorotinskij Ivan den förskräcklige-syndromet och symptomet.

Sjujskij Med risk för att en ny lille far är nådig igen.

Boris (visar sig uppe på en balkong) Mitt folk, ni tvingar mig att acceptera och ge efter för era böners envishet. Ni ger mig inget val. Jag accepterar det ansvar ni pådyvlar mig.

Sjujskij Nu är det färdigt.

abboten (gläds) Jag är glad att det är över. Nu har vi i alla fall äntligen en tsar igen, så vi kan få någon ordning i landet.

Vorotinskij Ordning? Det blir bara en prolog till den stora oredan.

Sjujskij Ni är åtminstone nykter, min käre prins Vorotinskij.

Vorotinskij Det finns det allt skäl att vara inför den stundande stormen. Nå, prins Sjujskij, hur tänker ni förhålla er till den rätte tronarvingens mördare?

Boris (kommer in) Det gläder mig att se er här, mina herrar. Jag har lagt min själ ner för folket. Den tillhör nu er, då jag med ödmjukhet och bävan tvingats acceptera det största av alla ansvar. Fader, jag ber om er välsignelse.

abboten (välsignar honom) Må ni liksom era väldiga företrädare regera detta väldiga land med ära, godhet och rättfärdighet!

Sjujskij (avsides) Han tänker på Ivan den förskräcklige.

Boris Det är dags för mig att bege mig till Moskva och nederfalla i bön vid Rysslands tidigare härskares heliga gravar – och utlysa en fest över hela Ryssland, i vilken alla människor skall vara mina gäster, från den högsta bojar till den uslaste tiggare.

Vorotinskij (avsides) Ja, festa du, Boris, så länge du kan, men du kommer aldrig ifrån den festens olyckliga slut.

Boris Jag rekommenderar mig, mina herrar, och hoppas få se er vid min regerings bildande i Moskva.

Vorotinskij (ödmjukt) Vi skall infinna oss vid er kallelse, höga majestät.

(Boris går tillsammans med abboten.)

Sjujskij Han får åtminstone kyrkan och folket med sig från början.

Vorotinskij Men hur är det med er, prins Sjujskij? Tänker ni sjunga med i den falska kråksången?

Sjujskij Har vi något val, prins Vorotinskij?

(De går ut tillsammans.)

Scen 2.

Natt i klostret Tjudov (1603).

Pimen (sitter och skriver vid en talgdank vid ett bord) Snart är verket fullbordat och allting nedtecknat som behöver tecknas ner av sanningen, som inte tål att uppenbaras förrän det är för sent. Här står det allt: brotten, de dolda mordena, de hemliga förräderierna, maktens ruttnaste vägar, alla oegentligheterna i statens namn, den totala kartläggningen av hela statssjukdomen, som är dess outplånliga historia, som vi aldrig blir av med.

Grigorij (vaknar där han ligger på en bädd) Alltid samma dröm. Varför återkommer den ständigt? Varför vill den aldrig lämna mig i fred? Vad vill den med mig? *(reser sig upp på armbågen)* Sitter ni ännu och arbetar så här sent mitt i natten, gamle fader Pimen?

Pimen Har du vaknat nu igen, Grigorij, av nya oroliga drömmar?

Grigorij Det var samma dröm igen, fader, samma envisa mardröm, som ständigt återkommer.

Pimen Ingen skillnad? Samma upphöjelse och förnedring, samma jubel och hån, samma kombinerade känsla av absolut triumf och förnedring?

Grigorij Ja, fader. Jag var upphöjd i suveränt majestät, men folk pekade finger åt mig och skrattade åt mig, så att jag vaknade av fasa.....

Pimen Det är bara din ungdoms heta blod, Grigorij. Ungdomens känslor är omöjliga att behärska, och naturligtvis rycker de dig med sig. Det tar tid att lära sig behärska dem, och inte ens om man lever tillräckligt länge kan man någonsin lära sig det helt.

Grigorij Men vad betyder synen? Och vad har du skrivit om hela natten?

Pimen Jag arbetar på slutet av min krönika, som slutar med det skändliga mordet på tronföljaren Dimitrij.

Grigorij Ja, hur gick det till egentligen? Ni var ju där, fader Pimen.

Pimen Ja, jag var där. Jag såg och hörde allt. Jag var där när skrällen kom tillbaka över Ryssland, och den har förlamat landet sedan dess.

Grigorij Vad hände?

Pimen Jag såg den sjuåriga pojkens lik. Jag såg angivaren, som pekade ut de tre mördarna, som omedelbart åkte fast och bekände, men de bekände allt. Därför blev de omedelbart avrättade, så att det inte skulle höras att de uttalade namnet på sin uppdragsgivare, som var Boris.

Grigorij Och du har skrivit upp allt i din hemliga krönika?

Pimen Ja, där sanningen skall stå inpräntad i Rysslands historia för evigt.

Grigorij Hur länge sen var det som det skedde?

Pimen Tolv år sedan.

Grigorij Då skulle alltså Dimitrij idag ha varit nitton år.

Pimen Ja, det skulle han ha varit.

Grigorij (för sig själv) Det är ju min egen ålder. Kan detta ha med drömmen att göra? Är det barnet Dimitrij själv som hemsöker mig och vill fortsätta verka genom mig?

Pimen Vad säger du, pojke?

Grigorij Ingenting, fader.

Pimen Behåll dina drömmar för dig själv. Det är det bästa råd jag kan ge dig.

Grigorij Ni är klokheten själv, fader, men somliga drömmar är för spökliga för att inte ha med verkligheten att göra.

Pimen Desto viktigare då att hålla dem för sig själv.

Grigorij Somliga drömmar, fader, skriker för högt för att inte höras över hela världen.

Pimen Ingenting är värre än verkligheten. Kan det finnas högre skriande drömmar än den?

Grigorij Ja, fader. Den mest himmelsskriande drömmen av alla är verkligheten.

Pimen Jag förstår lyckligtvis inte dina drömmar. Jag är trött. Försök sova, min son, medan du är ung, ty sedan går det inte längre. *(drar sig tillbaka)*

Grigorij Tsarevitj Dimitrij, det är du som hemsöker mig. Jag vet det. Därför upprepar sig ständigt drömmen. Alltså är det du som kallar mig att fullfölja ditt liv. Nåväl, jag är kallad och har ingen rätt att motstå kallelsen. Ske alltså, och låt mig löpa linan ut i ditt spår till din ära, om inte annat. Det är ju inte mer än rätt, att du får ett nytt liv i stället för det som så orättfärdigt berövades dig, och om jag kan ge dig det, så varför inte?

(stiger upp, klär sig och ämnar brådstörtat ge sig iväg. När han öppnar dörren möts han av en annan munk)

munken Varthän så plötsligt, broder Grigorij?

Grigorij Jag har fått något att göra.

munken Vad då?

Grigorij Kalla det ett kall.

munken Det låter intressant. Vem kallar dig?

Grigorij (hemligt) Tsarevitj Dimitrij.

munken Tänker du störta tsaren?

Grigorij Varför inte, om han förtjänar det?

munken Tror du att du kan göra det?

Grigorij Varför inte, om tsarevitj Dimitrij är med mig?

munken Tänker du då utge dig för att vara honom?

Grigorij Jag är det redan.

munken Får jag följa med?

Grigorij Följ med, för Guds skull!

(de försvinner ut tillsammans)

Scen 3. Moskva i Kreml.

Vorotinskij (kommer in till Sjujskij, som sitter och arbetar vid ett ämbetsmannabord)

Hur mår tsaren?

Sjujskij Fråga försiktigt. Han kan höra dig och ilska till.

Vorotinskij Mår han så dåligt?

Sjujskij Fysiskt mår han bra, men hans umgänge är inte hälsosamt. Han håller sig mest till svartkonsträrer och skumma charlataner, som kan spå honom upp i det blå och lova honom en bättre framtid än den han får.

Vorotinskij Det var det jag fruktade. Folket säger att tsaren har ingen kontakt med dem längre.

Sjujskij Det har han aldrig haft. Men tala försiktigt. Tapeterna har öron, och Ivan den förskräcklige införde sin förskräckliga svarta hemliga polis för att Ryssland aldrig mer skulle få kunna andas fritt.

Vorotinskij Jag tror vi förstår varandra, och ni, prins Sjujskij, är förständig nog att eliminera alla möjligheter till avlyssning i ert privata ämbetsrum.

Sjujskij Vad vill ni, prins Vorotinskij?

Vorotinskij Diskutera situationen med er.

Sjujskij Vilken situation?

Vorotinskij Fallet med den falske Dimitrij.

Sjujskij Vad vet ni om saken?

Vorotinskij Det pratas om den över hela Ryssland.

Sjujskij Jag vet. Det är det som gör tsaren så grubbelsjuk.

Vorotinskij Hur falsk är han?

Sjujskij Han är fullständigt falsk. Han är av lågadel, heter Grigorij Otrepjev och kommer från Galizien. Han blev munk och skolades väl under vård av den lärde fader Pimen i klostret Tjudov, när han plötsligt fick griller och lämnade klostret och började utge sig för att vara den mördade Dimitrij, som han olyckligtvis är jämnårig med. Sedan dess är han på flykt, men tsarens hejdukar jagar honom över hela landet och bevakar hela gränsen till Litauen bara för hans skull.

Vorotinskij Så det är inte bara ett rykte.

Sjujskij Vet ni något mera?

Vorotinskij Folket vill gärna tro på honom och gör det därför.

Sjujskij Ja, det är den största faran. Om folket avfaller från den enda tsar vi har för att övergå till en ansvarslös lycksökare och äventyrare kan det bli en våldsam oreda i landet.

(bullen av någon som snubblar utanför)

Vorotinskij Vem är det? En spion?

Sjujskij Nej, det är bara tsaren, som går ensam omkring och spökar och talar för sig själv. Han vet att ingen lyssnar till honom längre, så han går gärna och talar för sig själv.

Vorotinskij Är han i obalans?

Sjujskij Det är det som alla som hör honom frågar sig. Han verkar åtminstone närma sig gränslandet.

Vorotinskij Är det så illa?

Sjujskij Fallet Dimitrij är hans eviga mardröm, och den där pretendenten har gjort den till verklighet för honom.

Vorotinskij Jag förstår.

Sjujskij Pass på. Han kommer hitåt. Låt oss inte visa oss, så får ni höra vad han pratar för sig själv.

Vorotinskij Bra idé. (De går bakom en tapet. Boris visar sig, djupt bekymrad.)

Boris Jag har nått den högsta makten och redan regerat i sex år. Varför är jag då så olycklig? Som unga tror vi att ambitionen skall leda oss till lycka genom framgångens rikedom och ära, men vi bara bedrar oss, ty livet blir bara kallare för oss ju längre vi lever. Ingen spåman kan längre bedra mig med att smickra mig, ty jag vet att hela världen bara ljuger. Jag trodde jag kunde behaga mig själv med att behaga folket, men otacksamhet är allt jag fått, ty de betraktar makten som ett hinder för deras lycka och tsaren som en tyrann, vilket han är, ty det är hans jobb. De älskar bara sina döda och vill hellre ha drömmar och bedrägeri än trygghet och politisk stabilitet, och allt ont är tsaren skyldig till. Bara för att han är tsar bär han ansvaret för landets olyckor, för hungersnöd och missväxt, för brand och till och med för min svärsons död. Bara ofrid och plågor överallt. Endast ett rent samvete kan göra livet uthärdligt trots allt, och så dyker detta onda rykte upp om den falske Dimitrij, som får folket med sig. Folket vill låta sig bedragas hellre än ha ordning och reda! De struntar i sitt eget väl och tror på vilka rykten som helst som förtalar tsaren. Utan mig kan det bara gå åt helvete för landet, och det är vad folket vill! Vad kan jag då annat göra än gräma mig över min egen totala fåfänga? (suckar och går vidare ut med tunga steg)

Sjujskij Nå, vad tror ni?

Vorotinskij Han har rätt att vara bekymrad.

Sjujskij Ni har hört vad folk säger ute i landet. Målar han fan på dörren, eller är det ännu värre än det verkar?

Vorotinskij Roten till det onda är varken tsaren eller pretendenten utan brottet som begicks mot ett barn som var rättmätig tronföljare och som begicks av tsaren, vilket hela folket vet. Det är barnablodet som ropar på hämnd över hela Ryssland, och tsar Boris kan ingenting göra åt saken utom förgås i sin egen samvetssjukdom. Och då hela Ryssland känner av sjukdomen kan det bli ett våldsamt sjukdomsförlopp.

Sjujskij Jag är rädd att er diagnos är tämligen riktig, prins Vorotinskij.

Akt II scen 1.

Värdshuset vid gränsen mot Litauen.

värdinnan Gäster! Tre vandrande munkar! Men den tredje verkar mera suspekt...

Varlaam (kommer in med *Missail* och *Grigorij*) Har ni något vin i stugan, frun? Vi är törstiga!

värdinnan Vandrande munkar som ni bör väl ha annat att tänka på än vin.

Missail Det är broder *Varlaam* här som aldrig tänker på annat än vin. Vi kan behöva lite glädje i dessa tider, frun.

värdinnan Visst har jag vin, men drick er bara inte fulla! Jag har vodka också.

Varlaam Vi börjar med vin, så ser vi sedan hur långt vi kommer.

(De slår sig till bords. *Värdinnan* går ut.)

Missail Varför så dyster, broder? Du är ju i gott sällskap!

Grigorij Förlåt mig, men borde vi inte genast passa på att gå över gränsen?

Varlaam Vi är ju framme, vetja! Ta det lugnt, gosse! Varför så skyndsamt? Vet du inte att det enda farliga i livet är att ha bråttom? Låt oss nu dricka och sjunga och ta det lugnt.

Grigorij Förlåt mig. Jag är bara så orolig av mig och kan inte ge mig till tåls.

Missail Vi har märkt det. Du är en orolig ande. Är på flykt? Har du gjort något?

Grigorij Nej, absolut ingenting.

Varlaam Vi lovade ju honom att inte ställa honom några frågor, Missail. (Värdinnan kommer med vinet och tre glas.) Här kommer nu äntligen vinet. Nu kan vi ta det lugnt och spänna av.

värdinnan Något mera ni vill ha? Bröd eller mat eller något annat?

Varlaam Det är bra så här, min duva. Vi börjar så här. Ett glas vin är det bästa man kan utgå ifrån här i livet. Utan det är man ställd.

Missail Varlaam här är filosof, frun.

värdinnan Ja, jag märker det.

Varlaam Drick nu, Grigorij, om du är en man.

Grigorij Vad skulle jag annars vara?

Varlaam En fegis.

Missail Han bara driver med dig, Grigorij.

Grigorij Jag är van vid honom. Drick bara inte för mycket, bröder. Vi måste ju vidare.

Varlaam Ständigt detta pådrivande. Det fattas bara en piska i hans händer. Vill du stressa ihjäl oss, pojke? Får vi inte dricka i fred?

Grigorij Jo, för all del, drick, men låt det inte sinka vår färd.

Missail Han har bråttom.

värdinnan Vart är ni på väg, om man får fråga?

Missail Får hon fråga?

Varlaam Vi ska till Litauen, frun. Vi är på rymmen alla tre. Förrymda klosterbröder på vift med flaskan som morot. Det är vi det. Vi bara dricker och ligger illa till och rymmer och flyr, och så kommer vi hem till flaskan igen. Allting börjar och slutar med flaskan

Missail Han är filosof.

värdinnan Ja, och mycket lärd, tycks det.

Missail Han är klokast i hela Ryssland.

Grigorij Sätt i gång nu, bröder, innan ni somnar under bordet.

Varlaam Vi måste bara tömma flaskan först. Frun, var vänlig och hämta nästa flaska. Vi är törstiga.

värdinnan Jag hoppas ni kan betala.

Varlaam Självfallet kan vi betala. Vi tog hela klosterkassan med oss. (*tar en massa mynt ur fickan som han håller ut på golvet*)

Missail Han bara skämtar. Det är inte allvarligt, frun. Han tycker om att överdriva.

värdinnan Ja, han är verkligen en skämtare. (*går efter en ny flaska*)

Grigorij Tänker ni då sitta här hela dagen?

Varlaam Nej, bara tills vi storknar. Glöm världen, gosse. Den är inte värd dina bekymmer. Hick!

Missail Varlaam är klokast i världen.

Grigorij Påminn mig inte om det.

Missail Men du tycks glömma det ibland.

Varlaam Drick nu, gosse. Visa att du är mänsklig. Var nu lite trevlig. Din ständiga ångest gör du klokast i att dränka i flaskan.

Grigorij Ni är packade båda två.

Missail Vi har ju inte ens börjat ännu.

Varlaam Det går fortare sedan. Du anar inte vilken fart du får på flyktens vingar när du hamnat inne i flaskan.

Grigorij Jo, jag drunknar i den, som ni två.

Missail Vi bara kopplar av, min vän. Vi behöver ju få ta igen oss litet, så som du driver på oss.

Grigorij Vi skulle aldrig ha tagit in här.

Varlaam För sent. Vi har redan gjort det, och nu är vi packade.

Grigorij (till värdinnan) Kusten är väl klar hela vägen till gränsen? Jag menar, vägen är väl öppen?

värdinnan Nej, inte nu längre.

Grigorij Vad menar ni?

värdinnan Gränsen är bevakad, och de har vakter där. De jagar någon usling eller förrädare. Alla som passerar blir förhörda och visiterade.

Grigorij (för sig själv) De är ute efter mig redan! I hela Ryssland!

Varlaam Drick nu, min broder, och berätta äntligen vem du är. Det vet vi ju inte ännu.

värdinnan Vem är han?

Missail Vi vet inte. Han sällade sig till oss just för att vi hade rymt från vårt kloster. Han sade att han hade rymt från sitt. Så mycket tror jag nog är sant.

Varlaam Du har väl inte gjort något, broder Grigorij? Det är väl inte dig de är ute efter? Du har väl inte druckit upp allt ditt klosternattvardsvin?

Grigorij Nej, så illa är det inte, men jag önskar vi kunde komma iväg nån gång.

Varlaam Så bråttom är det inte. Vi har många flaskor kvar.
(Officerer närmar sig utanför.)

värdinnan Nu är de här.

Grigorij (för sig själv) Nu är det kört, om jag inte hittar på något.
(Officerarna kommer in.)

värdinnan Vad kan jag göra för er, mina herrar?

officer 1 Har några främlingar passerat här idag?

värdinnan Nej, bara dessa fattiga vandrande munkar, men de är oskyldiga och packade.

officer 2 Ja, jag ser det. Vilka är ni, bästa heliga bröder?

Varlaam Behöver ni fråga? Förrymda munkar som tar sig en sup. Är det förbjudet?

Missail Min kompis här är bara ärlig, bästa konstaplar. Han menar ingenting ont.

officer 1 Ärligheten varar längst.

Varlaam I synnerhet om den underhåller sig med sprit.

officer 2 Vi dricker inte i tjänsten.

Varlaam Varför inte det? Det borde ni göra. Vem hindrar er? Sätt er ner och ta ett glas och koppla av!

officer 2 Vår plikt förbjuder oss. Vi är här för att fånga brottslingar.

Varlaam Varför kommer ni hit då? Här finns bara vällustingar.

officer 2 Var lagom näsvis.

Missail Vi har inte gjort något.

officer 2 Var inte för säker på det. Alla har gjort något. Det finns ingen som är oskyldig. Det märker man genast när man arresterar någon. Folk kan inte se en polis i ögonen utan att genast känna sig skyldiga. Alltså måste de ha gjort något.

Varlaam De är inte skyldiga för att de ser skyldiga ut.

officer 2 Det är de visst det! Det syns ju på dem!

Missail Provocera dem inte, Varlaam. Vi vill ju bara bli av med dem.

Varlaam Jag provocerar ingen! Det är de som provocerar mig! Här kommer de och våldgästar oskyldigt folk mitt på ljusa dagen och vill arresteras oss för ingenting! Vad är det för ett sätt? Har ni inget annat att göra än att sätta skräck i enkelt folk i onödan?

officer 1 Vi lyder bara order. Vi är här för att fånga en skurk.

Varlaam Ni bara jävlas med fattigt och oskyldigt folk för att de inte är lika fräcka och korrumperade som ni.

Missail Ta det lugnt, Varlaam.

Varlaam Poliser gör mig alltid upprörd med sin blinda orättvisa. De sätter fast folk och struntar i om de är skyldiga eller inte bara de får sätta fast dem, och de ger sig bara på sådana som är svagare än de själva. De ger sig aldrig på riktiga skurkar, som byråkrater och ämbetsmän, översittare och tyranner.

Missail (till poliserna) Han har druckit.

officer 2 Det behöver ni inte upplysa oss om. Vad har han mera gjort?

Varlaam Nu börjar han igen. Om ni inte kommit hit för att dricka har ni ingenting här att göra, era korkade nykterister.

officer 2 Det är inte vi som bråkar. Det är ni som söker bråk, era korkskallar, med att provocera oss. Vet ni inte att vi kan skicka er till Sibirien?

Varlaam Nu hotar han också.

Missail Gör inte saken värre, Varlaam.

Varlaam Anklagar du mig för att poliserna kommer hit och söker bråk bara för att få sätta fast oss för att vi gör motstånd mot deras bråk?

Missail Jag bråkar inte.

Varlaam Inte jag heller. Jag bara dricker. Det är bara de som inte dricker som bråkar.

officer 1 Vi har faktiskt en beskrivning över illgärningsmannen vi söker. Ni kanske kan hjälpa oss, om ni kanske mött honom på era vandringar. *(tar fram ett plakat)*

Missail Jag kan inte läsa.

Varlaam Ge dokumentet åt vår unge vän där. Han kan läsa.

Missail Läs upp för oss vad det är för en gynnare de söker, broder.
(Grigorij får dokumentet och ögnar hastigt igenom det. Läser sedan högt:)

Grigorij Av medellängd men kraftigt byggd, omkring femtio år, gråsprängt skägg, glad till lynnet och dricker gärna, har röd näsa och rosor på kinderna, verkar oskyldig men är ytterst farlig då han verkar övertygande på folket fast han är en bedragare, då han utger sig för att vara den avlidne tronarvingen Dimitrij...

officer 2 Alltså har vi kommit rätt i alla fall. Det är ju en direkt beskrivning av er, min bästa dryckesglade provokatör! *(Officerarna vill ta hand om Varlaam.)*

Varlaam Stopp ett tag! Vad är detta? Får jag se! *(rycker plakatet från Grigorij)* Vad är det för amsagor du läser? Så mycket kan jag läsa, att jag inte ser något om någon femtioåring här! Var ser du det någonstans?

Missail Läs för oss, Varlaam. Vad står det?

Varlaam Det var länge sen jag läste något, och bokstäverna dansar ringdans för mig, men nog kan jag läsa alltid! – Åtminstone kunde jag det. Låt oss nu se. Hmmm! *(försöker koncentrera sig på dokumentet, plirar och är närsynt)*

officer 1 Vi kommer aldrig någon vart om vi stannar här, Petrusjka.

officer 2 Låt oss äntligen få höra vad efterlysningen egentligen säger.

Varlaam Tjugofyra år, står här. Är det jag det? Ser jag ut som en tjugofyraåring kanske? Var fick du femtio år ifrån, din skelögde analfabet? Kan du inte läsa?

Missail Läs vidare, Varlaam.

Varlaam Blond och kraftig, av medellängd, tjugofyra år, har ett vinnande utseende och kan lätt vinna folk för sig, vilket gör honom farlig, då han utger sig för att vara den avlidne tronarvingen Dimitrij men är i själva verket munken Grigorij Otrepjev från klostret Tjudov.... Grisjka! Det är ju du!

Grigorij Inte nu längre! *(hoppas ut genom fönstret)*

officerarna Efter honom! *(rusar båda ut och fastnar tillsammans i dörren)*

1 Inte så fort, din tjockskalle!

2 Jag var först! (*de kommer ut och försvinner*)

Varlaam Så blev vi av med dem, de oförfäddliga parasiterna. Jag hoppas de springer ända till Litauen efter Grisjka. Har du mera vin, babusjka?

värdinnan Det tar aldrig slut i ett riktigt värdshus som detta.

Varlaam Så ska det låta! Sätt dig nu på mitt knä och håll oss sällskap!

Missail Sätt dig gärna på mitt också!

Varlaam Nu när vi blivit av med alla tråkmånsar till statliga tjänare och förrädare kanske vi äntligen kan få ha lite roligt.

värdinnan Ni får gärna ligga över här i natt.

Varlaam Det kanske kan behövas, om ditt vin aldrig tar slut.

värdinnan Livets goda tar aldrig slut, för den som förstår sig på att ägna sig åt det.

Varlaam Det är vi det! (*klappar förtjust värdinnan på baken och drar ner henne i sitt knä. Alla tre fortsätter förtjusta att festa.*)

Scen 2. Kreml.

Xenia (*kysser ett porträtt*) Du skulle bli min lycka, men blev min eviga död. Du skulle bli allt jag skulle ha levat för, men nu är min sorg det enda jag har kvar att ge. Vi skulle bli odödliga som härskare på Rysslands tron, men nu blir jag bara ihågkommen för min dödliga änkesorg. Alltid skall jag bara gråta, tills jag får hela Ryssland med mig ner i syndafloren av mina bittraste tårars syndaflorens outtömliga strömmar.

tsarevitj Sluta lipa nån gång, syster. Han är ju död, och du kan ju ändå inte hjälpa det.

Xenia Just därför lipar jag i protest mot evigheten, som berövade mig min brudgum utan sak.

tsarevitj Du är bara barnslig.

Xenia Nej, lille bror, jag är bara mänsklig.

Boris (*kommer in*) Ni bråkar väl inte nu igen, barn?

Xenia Inte alls, far. Lillebror bara leker, och jag bara gråter.

Boris Ja, jag vet, min stackars flicka, att din sorg är tröstlös, och jag deltar i den. Ingen ville ha honom ur vägen, och ändå lämnade han oss utan anledning. Du skulle ha blivit tsarevna, och han skulle ha blivit tsar. Nu vet ingen hur det går för framtiden med ett Ryssland slitet av inre paroxysmer som ingen ens kan diagnosticera....

Xenia Folk säger att det var ditt fel att han dog, far, men du hade väl inget med hans död att göra?

Boris Naturligtvis inte, men ändå känner jag mig skyldig för att jag kanske inte gjorde tillräckligt när jag borde ha gjort mera....

Xenia Vad kunde du ha gjort?

Boris Mitt hjärta, det dumaste man någonsin kan göra är ingenting, och det var just vad jag gjorde.

Xenia Det kan ingen ge dig någon skuld för.

Boris Utom jag själv, och det blir mitt livstidsstraff, ett av många, ty mitt största brott, som jag aldrig någonsin kan sona, var att jag alls blev tsar.

Xenia Folk säger att du tog livet av tsarevitj Dimitrij för att få bli tsar, men det ligger väl ingenting i det?

Boris Det har aldrig ens bevisats att Dimitrij verkligen är död. När hans död rapporterades skickade jag genast dit några betrodda ämbetsmän att undersöka saken, en av dem var prins Sjujskij, men folket tog lagen i egna händer och lynchade mördarna utan att man hunnit få reda på varför de mördade gossen. Inte ens prins Sjujskij kunde någonsin svara helt klart på mina frågor.

Vorotinskij (uppträder) Ädle härskare, prins Sjujskij är här.

Boris Hörde han då att vi talade om honom? Jag tänkte just skicka bud efter honom, och så kommer han alldeles själv.

Vorotinskij Jag är rädd att han kommer med dåliga nyheter från Litauen.

Boris Jag vet att han kommer med dåliga nyheter från Litauen. Låt de dåliga nyheterna komma med prins Sjujskij.

Sjujskij (inträder) Store tsar, jag hoppas jag inte kommer och stör familjeidyllen.

Boris Du har redan stört den. Vad vill du?

Sjujskij Jag fick besök igår av en resenär med nyheter från Litauen.

Boris Jag vet. Det var Athanasius Mikhailovitj Pusjkin själv, som stannade hos dig hela kvällen och halva natten. Vad ville han?

Sjujskij Ni vet mycket, store tsar, men inte allt.

Boris Berätta vad jag inte vet.

Sjujskij Man stämplar mot er i Polen.

Boris Det har man alltid gjort. Det är inget nytt.

Sjujskij Men detta är allvarligt, ty denne upprorsman är ryss och försöker få Polen och Litauen med sig mot Ryssland.

Boris Polen och Litauen har alltid betraktat oss som sin dödsfiende och har alltid intrigerat mot oss och stämplat mot oss. Ingenting av detta är någonting nytt.

Sjujskij Men denne upprorsman har fått folk med sig i Ryssland och uppger sig för att vara tronarvingen Dimitrij.

Boris Ständigt detta namn, som jagar mig i sömnen och aldrig låter mig få någon natts lugn och ro. – Är inte Dimitrij död? Skickade jag er inte själv till Uglitj för att undersöka saken? Konstaterade ni inte att han var död?

Sjujskij Hela staden var i oreda. Det var omöjligt att få något klart besked från någon. Alla visste att tsarevitj hade mördats och av vem, men jag fick aldrig själv se liket.

Boris Menar ni att barnet kan ha överlevt?

Sjujskij Höge tsar, jag menar ingenting och vill inte insinuera någonting. Jag vill bara hålla mig till fakta, men faktum är att fakta är otillräckliga i denna sak.

Boris Det betyder att ni menar att barnet kan ha överlevt.

Sjujskij Nej, det är högst osannolikt att barnet kan ha överlevt.

Boris Ändå vill ni nu plötsligt efter så många år ta tillbaka ert påstående att Dimitrij faktiskt var död!

Sjujskij Ers höghet, era barn är här och betraktar er.

Boris (till barnen) Ut med er! Xenia, se till att tsarevitj kommer bort härifrån!

Xenia Ja, far. (går förskräckt ut med tsarevitj.)

Boris Till saken! Var var vi? Barnet. Vill ni påstå att det kan ha klarat sig?

Sjujskij Jag påstår ingenting. Jag berättar bara om den oroväckande tilltagande upprorsrörelsen i Polen och Litauen.

Boris Du har rätt, prins Sjujskij. Om en upprorsledare använder sig av namnet Dimitrij för att väcka söndring inom Ryssland är detta i högsta grad allvarligt. Desto viktigare är det då att jag får klarhet i barnets öde! Och du kan inte ge mig klart besked!

Sjujskij Det kan ingen, ers höghet!

Boris Ut då härifrån! Dina nyheter är ju de sämsta tänkbara! (*Sjujskij drar sig förskräckt ut.*) Bara rykten, onda rykten, lömska försåt och intriger, svarta avundsstämplingar och vidrig illvilja överallt! Det är som om barnet jag lät mördra nu kommer tillbaka för att hämnas som oantastlig gengångare! Han är mördad, och ingen kan nå honom längre, men han kan hämnas, och på hela Ryssland! Som om min svärsons olyckliga död inte var en tillräcklig katastrof! Nej, så här kan det inte fortsätta. Är det så illa som det verkar, eller är det jag som håller på att bli galen? Inbillar jag mig bara detta överväldigande hot, eller ser jag verkligheten utan att kunna acceptera den? Om jag ändå kunde sova på nätterna! Men barnet lämnar mig aldrig någon ro, och mörkret blir bara värre med åren, och här i Kreml är salarna så stora och tomma att de kväver mig med sin ödslighet, som om makten var den effektivaste av alla strypare! Eller är jag bara offer för mina egna inbillningar? Målar jag bara fan på väggen? Jag vet inte, och det är det värsta av allt, ty ingen härskare kan hålla sin ställning om allt han kan bygga den på bara är ovisshet...

Akt III scen 1.
Krakow.

Dimitrij Jag försäkrar er, helige fader, det ryska folket är fromt, det frommaste i världen, och dess trohet är Rysslands största maktfaktor. Deras trohet till tsaren ger honom all hans oerhörda makt, och om vi bara kan rubba den faller hela Ryssland. Om tsaren faller blir det en lätt sak att konvertera hela det ryska folket till den katolska tron.

jesuiten Om ni kan åstadkomma detta kan jag lova er, att ni kommer att åtnjuta allt tänkbart stöd från Vatikanen, både ekonomiskt och militärt. Ingenting ligger den Helige Fadern i Rom närmare om hjärtat än att äntligen få återbörda hela den österländska kyrkan från sin vilsenhet till den enda sanna tron.

Dimitrij Om ni hjälper mig kan vi inte misslyckas. Om Ryssland faller med den svage blodbefläckade tsaren skall jag och rättvisan segra tillsammans med den heliga katolska kyrkan, som då skall triumfera över hela Ryssland.

jesuiten Men vi har ännu långt kvar att gå. Ni behöver fler allierade.

Dimitrij Och jag skall skaffa dem. Hela Litauen längtar efter att få dra ut i krig mot Ryssland, som alltid varit dem en plåga. Och folket är med oss. Var jag än uppträder och talar väcks deras hänförelse inför möjligheten till ett alternativ till den blodige tsarusurpatorn i Moskva.

jesuiten Jag tror på dig, min son, ty ditt uppsåt är ärligt och gott. Se bara till att du aldrig korrumpas av makten så som alla andra.

Dimitrij Så länge jag har makten kvar att bekämpa och vräka över ända kan jag inte befläckas av den, ty den korrumpar bara dem som omhuldar den.

jesuiten Här kommer nu en av ledarna för kosackerna.

Dimitrij Välkommen, min vän.

Krusjtjov Storartade furste, allt vårt hopp står till er. Endast ni kan rycka loss vårt land från det storryska oket i Moskva, som pressar tungt det ryska folket, som är trött på att vara slavar åt en tyrannisk övermakt, som bara kommer lidande åstad.

Dimitrij Är du ledare för kosackerna i Ukraina?

Krusjtjov Ja, en av dem.

Dimitrij Var välkommen som general i min armé. Vi kan inte förlora, ty usurpatorn i Moskva bara stänger in sig och förgås i sina samvetskval och sina psykiska sjukdomar.

Krusjtjov Det skall bli oss en glädje att få befria hela Ryssland.

Dimitrij Närmast beger vi oss till Sambor, där prinsessan Marina Mnisjek inväntar mig för vidare rådslag och överläggningar inför vårt triumftåg mot Moskva.

Krusjtjov Jag kan försäkra er, tsarevitj, att hela södra och västra Ryssland, hela Volhynien och Litauen är med er. Folket kommer att ta emot er överallt som en frälsare och befriare.

Dimitrij Det är meningen. Det är det som är min livsuppgift – att frälsa Ryssland från allt förtryck.

Krusjtjov Om ni lyckas med det har ni gjort en världshistorisk insats.

Dimitrij Jag tänker lyckas, min bäste general Krusjtjov. Ingenting kan stoppa oss.

Krusjtjov Jag är med er med hela mitt folk.

Dimitrij Mot Sambor och min prinsessa, som skall leda oss till seger! (*höjer sitt svärd, och folket – alla närvarande – jublar.*)

poeten (*träder ödmjukt fram och faller på knä för den falske Dimitrij*) I hela folkets namn ber jag att få frambara mina ödmjuka poem till er eviga ära, vår frälsare och befriare.

Dimitrij Vem är du?

poeten En poet.

Dimitrij Sannerligen, i poeten ligger den största kraften av alla, ty endast han har förmågan att föreviga den historiska skönheten i sanningens ögonblick. Hans inspiration är alltid gudomlig, och hans ord är alltid heligt. Jag tackar dig för din hyllning, poet.

poeten Det är min ära att få kunna bära vittnesbörd om detta historiska skeende.

Dimitrij Dikta väl, men håll dig till sanningen, och smickra inte. Försköna ingenting, men framhåll i stället kriserna och strapatserna, svårigheterna och lidandena, så blir dina dikter mera övertygande och mera präglade av verklighetens skärpa.

poeten Det är just min avsikt och min ambition.

Dimitrij Då är du min man, poet, och du skall få följa mig hela vägen till Moskva.

poeten Tack, dyre prins. Ett högre privilegium kan jag aldrig få åtnjuta.

Dimitrij Mot Sambor och prinsessan Marina Mnisjek!
(*bryter upp ackompanjerad av allmänt jubel*)

Scen 2. Sambor.

Prinsessan Marina Mnisjeks boudoir.

Marina Kan ni inte skynda på, små tärnor? Ni bara fladdrar omkring som dagfjärilar och blir aldrig färdiga!

Rouzia Min prinsessa, det är ni som är så otålig. Ingenting kräver mera tid än en anständig toalett. Det borde ni veta som prinsessa.

Marina Ja, men ni sölar ju faktiskt. Och det var inte pärlhalsbandet jag skulle ha utan diamantdiademet först av allt. Man kunde ju tro ni har försnillat det.

Rouzia Här kommer det. Ge oss bara tid, så kommer vi fram till själva kröningen. (*sätter diademet runt Marinas panna och kontrollerar i den stora spegeln att det sitter rätt*)

Ni måste väl förstå, prinsessa, att vi måste vänta med detta till sist. Men ni vill bara iväg och träffa den där fjantige friaren.

Marina Han är ingen fjant. Han är tsarevitj av Ryssland.

Rouzia Är han? Det är det som många frågar sig. Somliga säger att han bara är en förrymd munk.

Marina Han har blått blod, och hör sen. Man ser genast på utseendet att han är kunglig. Skenet bedrar aldrig. Däremot ska man aldrig tro på förtal.

Rouzia Och inte verkar han särskilt angelägen heller att komma iväg till sitt ryska tsardöme. Han hänger ju bara omkring er hela dagarna och vill inte träffa någon annan.

Marina Jag medger att han är efterhängsen, men det är inget ont i det. Tids nog kommer han iväg och störtar hela Ryssland i kaos, vilket vi ju alla här i Polen så varmt drömmer om.

Rouzia Till och med er far menar att han inte är mycket till folkledare som bara svansar efter kjoltyg och glömmer hela sin mission.

Marina Jag ska nog tala honom till rätta så han kommer iväg någon gång och tar mig med sig till Moskva så att jag kan få bli kejsarinna.

Rouzia Alla vill ha den kejsarstolen. Alla nordiska monarker sitter och väntar på Godunovs fall som gamar inför ett villebråds dödskamp för att så fort det faller ihop genast få dyka fram och ta för sig de bästa bitarna av det ruttna köttet.

Marina Så du pratar, Rouzia. Försök vara anständig i stället.

Rouzia Ingenting är anständigt som har någonting med Ryssland att göra. Så har det alltid varit. (*Dimitrij dyker upp vid dörren.*)

Marina Det är bra, Rouzia. Du kan gå nu, då jag tycks ha fått ett improviserat besök.

Rouzia Av ingen mindre än den ädle tsarevitj själv.

Marina Ja ja, försvinn nu, och ta alla dina tärnor med dig. (*Kammarjungfrun och tärnorna ger sig fnittrande iväg.*)

Tsarevitj, jag trodde vi inte skulle ses förrän efter mörkrets inbrott vid fontänen i parken, ty så var vårt avtal om jag inte minns fel.

Dimitrij Jag kunde inte vänta.

Marina Er otålighet väcker oro, då ni verkar mera otålig efter mig än efter det Ryssland som ni mera borde åtrå.

Dimitrij Det är er jag älskar, inte makten eller fåfångans rikedomar.

Marina Min far förbryllas av er brist på ambition inför er viktiga mission att bringa hem Ryssland till den enda heliga påvekyrkan.

Dimitrij Kärleken får aldrig ha bråttom, ty den har inte råd att förila sig.

Marina Tsarevitj, vi är inte gifta än, och det är ännu långt till Moskva. Ni förstår väl att det aldrig kan bli tal om äktenskap förrän ni är tsar?

Dimitrij Betyder då inte kärleken mer än ytlig grannlåt och maktens ihåliga fåfänga?

Marina Utan makten och den ställning som rätteligen tillkommer er har ni ingen talan i offentliga sammanhang, och så länge ni inte innehar tronen står det var och en fritt att förtala er och betvivla er legitimitet.

Dimitrij Och om jag verkligen inte var Dimitrij? Om jag, som somliga säger, verkligen bara var en förrymd munk?

Marina Kom inte med absurditeter, Dimitrij.

Dimitrij Det är sant, käraste prinsessa.

Marina Vad är sant?

Dimitrij (faller på knä) Jag kan inte ljuga för er, prinsessa, ty jag älskar er. Jag är faktiskt bara en äventyrare och förlupen munk, som tagit på mig detta rollspel bara för att det råkar vara opportunt.

Marina Vad vågar ni bekänna, osalige olycksnarr?

Dimitrij Sanningen, ty kärleken kräver den, och jag vågar stå för den inför er.

Marina Ni är alltså en bedragare och vågar vidgå det?

Dimitrij Med hela mitt hjärta.

Marina Tur att dessa väggar inte har öron, som det sägs att alla väggar har i Moskva. Min bästa kavaljer, ni måste väl ändå förstå, att om detta är sanningen är allt slut mellan oss? I så fall kan det ju aldrig bli tal om ens något gemensamt fälttåg mot Ryssland. Om detta kommer ut kommer ni inte att få en enda hund som följer er mera.

Dimitrij Betyder då kärleken ingenting för er?

Marina Man måste vara praktisk, Dimitrij, om man tillhör den härskande klassen. Har man en ställning har man inte råd att förlora den genom äventyrligheter. Min familj tar inga risker.

Dimitrij Har ni då ett hjärta av sten eller av is eller av bådadera?

Marina Detta har ingenting med hjärtat att göra. Här gäller det allas vår politiska framtid. Kastar ni bort den kan ingen satsa på er. Så mycket måste ni väl ändå förstå?

Dimitrij (reser sig, kallare) Ni trampar alltså på min kärlek. För er betyder då mänskliga känslor ingenting. Då är det som hovet säger, att ni bara är en marmornymf.

Marina Var då förnuftig, Dimitrij. Står ni här och bevisar er själv vara en bluff måste ni ju ta konsekvenserna. Man kan bli hängd för mindre, i synnerhet om ni vågar visa er mera i salongerna.

Dimitrij Marina, jag misstog mig på er. Jag tog er för en äkta människa, men ni har inga känslor i kroppen. Alltså får jag genomföra befrielsen av Ryssland på eget bevåg utan er hjälp och utan er. Jag beklagar. Ni kan aldrig bli min tsarevna.

Marina Låter det så nu? Från det ena till det andra! Då är ni verkligen en förlupen munk, som i sin skenhelighet låter vilket ändamål som helst helga vilka medel som helst. Passar jag inte så erövrar ni hela Ryssland ensam. Och om jag avslöjar er?

Dimitrij Jag har folket med mig, och Ryssland är på fallrepet. Ingenting kan hindra det från sammanbrott. När det faller är det bara för mig att acceptera tronen av folkets egna händer, ty alla tar för givet att jag verkligen är Dimitrij.

Marina (road) Men ni sade ju just att ni inte var det.

Dimitrij Likväl strider den mördade tronarvingen vid min sida. Han har tagit över mig i sin kamp för sin rättvisa, och det är Boris Godunov medveten om, och ingenting kan göra honom mera skräckslagen än detta spöke av ett mördat barn, vars lik han aldrig själv har fått se i verkligheten. Prinsessa, finn er en annan man här i Polen, och stanna här. Jag tar hand om Ryssland ensam utan er hjälp. (*går bestämt*)

Marina (ensam) Vem kan begripa sig på dessa ryssar? De tycks bara leva för att gå från den ena ytterligheten till den andra. Nåväl, låt dem göra det, men låt mig slippa vara med. Vare sig denne falske Dimitrij går mot totalaste triumf eller blir hängd och lynchad på vägen så skall jag ingenting mera ha med någon rysk sak att göra. (*fortsätter att smycka sig framför spegeln.*)

Scen 3. Moskva, Kreml.

Boris Hur kan folk låta sig duperas av honom? Han är ju bara en bedragare så det visslar om det, en förlupen munk, en charlatan och äventyrare, en oduglig odåga! Och ändå flockas folket till honom och attraheras av hans ensidigt destruktiva avsikter, som om detta skulle vara något gott! Kan ni begripa det?

Sjujskij Höge tsar, vi har en helig man här som har nyheter från Uglitj.

Boris Vad nytt från Uglitj? Inget gott kan komma därifrån. Vad har de nu upptäckt? Har de på nytt upptäckt att barnet aldrig dog, eller att det var fel barn som dog?

patriarken Store tsar, vår lille far, vi lever i märkliga tider, så märkliga, att ingenting längre borde väcka vår förvåning, och likväl har de märkvärdigaste tidender sports ifrån Uglitj.

Boris Vad menar du? Sjung ut ur skägget, gubbe!

patriarken Tålomod, lille far. Jag har märkliga saker att berätta.

Boris Är barnet dött eller inte? Var det fel barn som dog eller inte? Varför kan aldrig någon ge mig klart besked på den viktigaste av alla punkter, som rör Rysslands historias hjärtpunkt!

Sjujskij Berätta, helige patriark, vad ni berättade för mig. Tsaren är otålig.

patriarken Det var för sex år sedan, som en blind herde kom till mig, det vill säga, han hade varit blind, och han hade varit blind länge....

Boris Var han blind eller inte? Hur ska du ha det? (*till Sjujskij*) Vad är det för taskspelare du släpat in hit till mig?

Sjujskij Han är ärlig. Ha tålomod, lille far.

Boris Du begär det omöjliga.

patriarken Han hade varit blind, och det var därför han kom till mig, ty han hade en märkvärdig historia att berätta.

Boris Ja, vi vet redan alltför väl att du har kommit hit för att berätta märkvärdiga historier.

patriarken Men denna är den märkligaste. Han berättade, att när han låg blind och hjälplös fick han en dröm, och ett barns röst uppmanade honom: "Gå till Uglitj, till den heliga transfigurationens katedral!"

"Vem är du som uppmanar mig?" frågade jag mera förvånad än bestört, ty det var ett barns lilla späda och älskliga röst.

"Jag är tsarevitj Dimitrij, som den himmelska tsaren har antagit i sin barnahär, och jag är nu anföraren för en mäktig här av undergörare. Gå till Uglitj, gode herde, och du skall få se vad jag kan göra för dig."

Och herden gick till Uglitj till katedralen, och när han var där bad han sitt barnbarn föra honom till tsarevitj Dimitrijs grav, vilket han gjorde. Och där fick han synen tillbaka. Han såg sin lille sonson, och han såg graven, och i Guds ljus såg han även tsarevitj Dimitrij, som inte alls var död utan som tronade i ett himmelskt ljus....

Boris (försöker dölja sin upprördhet) Det räcker. Jag fattar vad du menar. Du kan gå.

Sjujskij (till patriarken) Tsaren är upprörd. Det är bäst att ni går.

patriarken Ja, jag märker det. (*drar sig försynt och försiktigt tillbaka under många respektfulla bugningar*)

Boris (när han är borta) Blott ännu en idiot som vill utnyttja situationen för att ställa sig in hos mig. Hur många sådana imbecilla opportunister tänker du släpa in hit, Sjujskij? Räcker det inte med alla gamar med kadaver i lasten som finns här redan?

Sjujskij Jag försäkrar er att den helige patriarken hade helt ärliga avsikter.

Boris (ryter) Ingen kommer med ärliga avsikter för att påminna mig om att den mördade tsarevitj inte är död! Dra åt helvete, Sluskij, om detta var ännu en avsiktlig manöver från din sida!

Sjujskij (förskräckt) Jag försäkrar er, att jag inte hade en tanke på....

Boris Nej, jag vet hur förbannat oskyldiga ni alla är! Ni kryper för mig bara för att jag har makten, men så fort ni är utom hörhåll smyger ni tillsammans för att intrigera och genom viskningar sprida lögnaktiga rykten bara för att underminera staten, era slemmiga vesslor! Jag kan er! Jag vet vad ni går för! Jag var själv en av er under Ivan den Förskräcklige!

Sjujskij (till uppvaktningen) Tsaren är trött. Han behöver vila. Det är bäst att vi alla drar oss tillbaka. Dagens ärenden är avslutade.

Boris Ett ord till, Sjujskij, innan du slinker iväg i korridorernas skuggor! Vad ville den där prästrocken egentligen? Vad hade han för avsikt? Vart ville han komma, om någonstans?

Sjujskij Han ville egentligen bara förmedla det faktum, att det inträffar dagliga underverk vid den mördade tsarevitjs grav. Herden han talade om var bara den första. Många har sedan blivit botade från allt möjligt i tsarevitj Dimitrijs namn.

Boris Och är det då därför usurpatorn Dimitrij går så segrande fram? Är det därför han har folkets stöd och vinner alla för sig för att dra Ryssland i olycka, kaos och upplösning? Han verkar ju också i den mördade tsarevitj Dimitrijs namn! Han använder det rentav som sitt eget!

Sjujskij Vem kan utrannsaka Herrens vägar?

Boris Dra åt skogen, din skenhelige lakej! Ut med dig! Jag tål inte se någon av er mera! Jag tål inte höra mera talas om det där förbannade mördade barnet och hans spöke! (*alla försvinner och skingras. Boris blir ensam.*)

Det blir värre varje dag. Barnet förföljer mig och tänker inte ge sig förrän han fått ut sin hämnd. Jag har mördat ett barn, och för det är jag dömd av ödet till att ljuta en kvalfullare död än något orättvist mördat barn någonsin fått åtnjuta, nämligen att långsamt men säkert kvävas till döds av ett spöke, av en osynlig fiende, som jag aldrig kan se och aldrig kan känna, men som hela tiden klämmer mig om strupen bakifrån, hårdare och hårdare, obönhörligt och grymmare än någon långsam hängning. Och det är bara ett spöke. Det gör sig bara förnimbart genom hörsägen, genom sagor om under och syner, genom den där skamlöse usurpatorns framgångar som han inte gjort något för att förtjäna och genom folkets tysta viskningar, som alltid drabbar mig som gastkramande skrik i min ensamhet. Hur länge till? Det blir värre för varje dag, och jag orkar knappt gå upprätt längre. Det enda som är säkert är, att det bara kan sluta på ett enda sätt.... men då, om jag ger upp, går hela Ryssland under. Skall jag då låta det gå under? Är det din avsikt, tsarevitj Dimitrij? Är det det du vill som hämnd för att du inte fick regera och härska? Ack, domen över Ryssland blir fruktansvärd, bara för att det blev så mäktigt.

Scen 4. En öppen plats framför katedralen.

en gumma Tror ni tsaren kommer ut till oss ur katedralen?

en gubbe Det måste han göra. Mässan är över. Det är bara Te Deum kvar.

gumman Vad? Har de redan bannlyst den upproriske?

gubben Ja, och det ordentligt. Han är mera förbannad än någon djävul i helvetet, för han har hädat värre än Lucifer i det att han utgett sig för att vara en falsk tsarevitj.

gumman Men tänk om han inte är falsk?

gubben Säg det till tsaren när han kommer ut.

en präst Vad är det gumman säger? Skulle Dimitrij vara äkta?

gumman Om han vore äkta skulle förbannelsen drabba tsar Boris i stället för den tilltänkte.

gubben Hon har rätt rent teoretiskt. Vi rår inte på hennes logik.

prästen Den falske Dimitrij kan inte vara äkta!

gumman Varför är det då en sådan uppståndelse i hela Ryssland omkring hans person? Han måste ju vara något.

prästen Ja, han är en lurendrejare och folkförledare och falsk bedragare.

gubben Om han är en falsk bedragare betyder det rent logiskt att han varken är en bedragare eller falsk.

prästen Dra för fan i våld, din förstockade hedning!

gubben Ers helighet, ni bör inte tappa behärsknigen så där. Då förlorar ni trovärdigheten.

gumman Vad är det för bråk nu då? (*Idioten gör entré med stygga pojkar efter sig.*)

prästen Det är bara den helige idioten. Låt honom vara, era stygga gossar! Han gör er inget ont!

en av pojkar Men han är så tokig! Han är så löjlig!

prästen Ingen helig idiot är löjlig!

idioten (fantastiskt klädd med många stora halsband och krucifix runt halsen) De har förföljt mig hela dagen, som om jag skulle vara rolig på något sätt.

prästen Bry dig inte om dem. De är bara okunniga.

en pojke (retas) Idiot! Idiot!

prästen Han är ingen idiot, din smutsiga slyngel! Idioti är en sjukdom! Han är bara fattig och helig!

idioten Ge er iväg, era efterhängsna rackarungar! Jag har ingenting att ge er! Ni har redan tagit ifrån mig allt vad jag hade!

prästen Har de varit stygga mot dig?

idioten De tog ifrån mig min enda kopparslant! Bara därför tror de jag har flera!

prästen Sådan är kapitalismen, din stackars helige dåre. Utsugarna sätter sig på en, och kan de bara beröva dig något så fortsätter de att krama dig med sina gamklor, tills du är ruinerad eller död eller båda.

idioten Ack ack ack! Hur kunde världen bli så ond! Det är som om Kristus frälste den förgäves!

gumman Nu kommer de ut ur katedralen, tsaren med alla bojarerna. De kommer här förbi.

idioten Han kan kanske hjälpa mig ur min förlägenhet. Boris! Boris! Gatpojkar har plundrat mig på min enda kopparslant!

en vakt Våga inte försöka gå i vägen för tsaren!

Boris (kommer in) Låt honom vara. Vad är det med honom?

idioten (faller på knä) Store Boris, allsmäktige lille far, du väldige tsar, hav förbarmande! Straffa dessa elaka pojkar och mörda dem för mig, som du mördade den lille tsarevitj!

Boris (pinsamt berörd) Vad är det han säger?

prästen Han vet inte vad han säger. Han är idiot.

idiot Det är jag inte alls. Det sade du ju själv. Du sade att idioti är en sjukdom.

Boris Ge honom några kopparslantar och låt honom gå.

vakten Ska vi inte arrestera honom för majestätsbrott?

idioten Ja, arrestera mig och avrätta mig, ty jag har bara sagt sanningen.

gumman (avsides) Han har bara sagt vad hela Ryssland säger och vet.

Boris Nej, låt honom gå. Han är ju bara en stackars helig idiot. Be för mig, din stackars helige dåre, så kommer du billigt undan.

idioten Nej, det kan jag inte göra, för det förbjuder Guds moder. Ingen kunde heller bedja för Herodes.

vakten Schas, din imbecilla stackare! Ofreda inte tsaren! (*jagar bort honom*)

idioten Jag har bara sagt sanningen. (*flyr*)

gumman Ack, man blir inte kvitt Rysslands problem med att bara jaga bort dem. Hela Ryssland svälter, och det är tsarens fel, ty ett brott har begåtts i Rysslands heligaste sköte.

prästen Det är inte vår sak att rannsaka, min gumma. Kom så går vi och låter tsaren sköta sina egna affärer och Rysslands så gott han kan, ty ingen kan ändå göra det bättre.

gumman Ingen kan heller göra det sämre, ty han är skyldig. Idioten hade rätt.

prästen Ack, alla idioter har rätt, och därför är de idioter.

gubben Det är bäst ni går, så ingen hör er. Vi vill inte alla bli skickade till Sibirien för er skull.

prästen Ingen fara, min vän. Vi går. Värre är det med Rysslands olyckor, som stannar kvar.

gubben Ack, tala inte om det.

prästen Ja, helt riktigt. Endast den som tiger är vis. Bara idioter talar fritt ur hjärtat.
(*Folket skingras, tsaren med följe försvinner ut. Endast idioten blir kvar.*)

idioten Är jag då idiot för att jag vågar vara öppen när alla andra stänger in sig? Jag vet vad tsaren har gjort, och alla vet det. Alla vet att han är falsk som tsar och att vilken falsk Dimitrij som helst därför är sannare än han. Därför stänger alla in sig medan bara den stackars idioten vågar sjunga ut om hela världens falskhet. "Du sjunger falskt!" säger de och hötter åt mig och vill tysta ner mig, men det är inte jag som är falsk. Det är hela världen som är falsk, ty den har förlorat den renhet som bara idioter fortfarande omhuldar och ställs till rätta för, medan skurkarna som blodar ner världen kommer undan med sina brott, som de alltid har gjort. Ack, Kristus, du var den förste idioten, och jag är långtifrån den siste. (*drar vidare*)

Akt IV scen 1.
Dimitrijs fältläger.

Dimitrij Vi är slagna. Vad gör det? Vi kommer alltid tillbaka. Herrarna anstränger sig fåvitskt med att försöka utrota rebeller, ty för varje kuvad upprorsman uppstår det tio nya. Upproret vinner alltid i längden. Herrarna är narrar som tror sig kunna segra i en hopplös strid. Ingen har någonsin vunnit ett krig, utom de som startat det i avsikt att störta herrarna, ty de lyckas alltid i längden, även om de själva stryker med. (*en kapten kommer in*) Ja, vad är det?

kaptenen Vi har tagit en fånge.

Dimitrij Polack eller ryss, kosack eller kalmuck?

kaptenen En polack från Moskva.

Dimitrij Då kan han berätta om läget där. För hit honom.
(*polacken förs in*)

Så du har varit i Moskva?

polacken Ja, och det var inte roligt.

Dimitrij Nej, jag kan tänka mig att det var ganska deprimerande. Tsaren förföljer väl hela folket nu för min skull?

polacken Folk arresteras för minsta småsak utan urskiljning, och blir man arresterad blir det på livstid eller så blir man dödad. Poliserna är mera ivriga i att döda än att arresteras.

Dimitrij Så är det med dessa herrar som tror sig äga makten. De äger den aldrig. Det är den som äger dem, och den marrider dem och förvandlar livet för dem till en mardröm utan ände som bara blir värre hela tiden ända tills den maktgalne dör och prisar sig lycklig för att han får dö. Vad säger folket om mig i Moskva? Talar de om mig alls?

polacken Den som bara nämner namnet Dimitrij har ingen nåd att vänta och kan bli angiven som förrädare och blir då omedelbart avrättad utan rättegång.

Dimitrij Ja, lag och rätt har en benägenhet att försvinna i krig. Anser du jag har rätt att föra krig mot tyrannerna i Kreml? Är upproret berättigat?

polacken Det är aldrig berättigat att starta ett uppror, men när det väl har kommit i gång så måste alla hålla med upprorsmännen, för inget uppror uppstår utan anledning. De är alltid berättigade när de väl kommit i gång.

Dimitrij Just det. Och därför skall vi segra. Vi ska dränka hela Ryssland i kaos. Jordens mäktigaste stat skall förvandlas till en kataklysm av olycka och elände, där helvetet aldrig skall ta slut. Ty så stort och mäktigt har Ryssland blivit, att det aldrig mera skall kunna regeras utan våld och övervåld, utan tyranni och blodigaste grymhet, utan paranoia och storhetsvansinne, som är instrumenten som varje potentat tillgriper som är dåraktig nog att klamra sig fast vid makten, som bara är en dödlig sjukdom. Det är bra, kapten. Låt fången löpa. Om han vill får han övergå till oss.

kapten Det skulle löna sig för dig att bli en av oss, min vän.

polacken Har jag något val?

Dimitrij Nej, det har du knappast.

polacken Då får jag väl bli det då.

Dimitrij Rätt så, min gode upprorsbroder! Hjälp oss i vårt korståg mot makten och övervåldet och det legitimerade godtyckets blodiga vansinnes hänsynslöshet! Vi har gått in för att krossa makten, och vi kommer att lyckas, ty, som du säger, vi är ett uppror som kommit i gång, och då kan ingenting mera stoppa det!

polacken Jag ska gärna hjälpa till med att jämna vägen för er ända fram till Moskva.

Dimitrij Bra, min käcke broder! Låt oss skåla på vårt förbund i vodka, krigets och vinterns enda tröst. (*tar honom om axeln och går förtroligt ut med honom*)

kaptenen Så vinner han varenda ryss för sin sak, som gärna hjälper honom störta hela Ryssland i olycka – med upprorets destruktivitets oemotståndlighet och vodkans förförelse. Ingen ryss har någonsin kunnat motstå någondera. (*går ut efter dem*)

Scen 2. Kreml.

Boris Vad är livets mest utomordentliga plåga? Att ha tråkigt. Vad är det tråkigaste av allt? Att inte ha något framför sig, att sakna något att sträva efter, att ha vunnit allt, som Salomo, och inte ha något kvar att leva för och åtrå. Jag blev kvävd av makten i det ögonblick jag vann den, och den har hämnats mitt bemäktigande av den varje dag sedan dess med en oavlåtligt växande plåga, som ingen läkare kan bli klok på då den sitter i själen. Ja, jag vet att jag är en falsk tsar, en uppkomling och usurpator, men någon måste regera detta förbannade rike och stå för någon ordning i det. Nu kommer den där Sjujskij igen. Vad han är tråkig! Han bara tjatar, och ingenting är så tröttsamt som osjälvkritiskt tjat.

Sjujskij Store herre,....

Boris Vad är det nu då?

Sjujskij Vi har segrat!

Boris Än sen då?

Sjujskij Vi har triumferat! Usurpatorn är slagen! Upproret är kuvat! Er makt är befästad!

Boris (till publiken) Och det säger han som om det var en god nyhet. Den imbecille narren tror att han gör mig glad. – Furst Sjujskij, har ni ingenting bättre att komma med?

Sjujskij Vad bättre nyheter kunde förekomma? Om ni äntligen lyckas besegra upproret – vad kan då mera hota er?

Boris Du vet ingenting om livet, Sjujskij. Ingen är mera hotad än den som ingenting mer har kvar att frukta. Ingen balanserar över en mörkare och djupare avgrund än den som tror sig vara säker. Döden hotar mig, Sjujskij, och ålderdomen, sjukdomen och framför allt den outhärdliga ledan!

Sjujskij (till sig) Han är sjuk.

Boris Ja, Sjujskij, jag är dödligt sjuk, ty jag är dödligt trött på att regera och på den här förbannade makten som infekterat min själ och upplöst den i intet!

Sjujskij Vad kan vi göra för er, store tsar?

Boris Sluta någon gång att smickra mig och krypa för mig och göra er till för mig! Varför kan ingen betrakta mig som en vanlig människa?

Sjujskij Ni är tsaren, min herre, den högste och mäktigaste i världen.

Boris Påminn mig inte därom! Ni har gjort mig till ett åbäke som bara vill kräkas över allt ert krypande! Jag borde ha låtit Ryssland gå åt helvete från början när det ju ändå så säkert var på väg ditåt.

Sjujskij Vi behöver ordning i riket, store tsar.

Boris Ja, det är det enda som ursäktar min ställning. Jag måste försvara ordningen. Vilken ordning? Ett polisväsen som bara förföljer de oskyldiga och trakasserar dem ihjäl? En armé som bara kan döda, vars enda uppgift bara är att döda och som bara själv är till för att dö? De som överlever av mina soldater förvandlas till osaliga monster och brutaliserade demoner av sina trauman. Den som verkar i min tjänst kan aldrig mer bli mänsklig. Så fungerar makten och ordningen, Sjujskij, som du själv så hett åtrår och kanske själv får förvalta en gruvlig dag, så att ditt liv också blir förstört.

Sjujskij Ni är sjuk, store tsar.

Boris Tror du inte jag vet det? Jag kan inte sova längre! Jag har ingen aptit längre! Till och med spriten blir jag inte längre berusad av! Jag vill bara sova och lägga av, men jag kan varken sova, och ni förbjuder mig att lägga av. (*sätter sig trött*)

Basmanov Han är färdig.

Sjujskij Inte helt. Så länge det finns liv finns det hopp.

Basmanov Knappast för honom. Han verkar ju ha gett upp.

Sjujskij Store tsar, ännu finns det hopp, och just i denna stunden mer än någonsin, då vi äntligen står inför den slutgiltiga segern, som det ligger i er hand att fullfölja och försäkra. Vi måste leva upp till vårt ansvar!

Boris (trött) Ja, ja, ja, furst Sjujskij, allt det där låter mycket bra och är hur positivt och uppmuntrande som helst och just de rätta orden för en ambitiös politiker att ta i mun när han står inför att äntligen få ta hand om makten, – men din dystre general bredvid dig bara tiger. Jag tror han vet mer än du.

Basmanov Det är ett faktum, store tsar, att vi står inför ett avgörande och har segern inom räckhåll.

Boris Inte inom mitt räckhåll. Kanske inom ditt, om du sköter dina kort väl, men ingen politiker kan hålla några kort på handen utan att tappa dem. Hela världen är ett korthus, och det måste blåsa sönder förr eller senare vid minsta lilla obetydliga fjärt. (*tar sig trött om pannan*)

Sjujskij Skall jag kalla på er läkare?

Boris Nej, gör inte det. Jag är trött på honom. Kalla på min son i stället. Han måste ju ändå bli tsar efter mig. Jag har några ord att säga honom.

tsarevitj Jag är här, far.

Boris Ja, där är du, min stackars gosse, som har oturen att vara min son och som måste bli tsar efter mig. Det är din förbannelse, och det är mitt fel. Kom i mina armar. Du vet inte vilket mardrömshelvet som väntar dig, och det är kanske lika bra det, för du kanske inte lever tills det blir ditt.

tsarevitj Är du sjuk, far?

Boris Nej, son, jag är bara gammal och vill helst inte bli äldre. Livet blev mig bara en plåga till slut. Jag har levt för länge och blivit för mäktig och överlevt mig själv. De säger att upproret har kuvats, men jag tror inte på det. Jag tror de säger det bara för att dölja sanningen och försöka göra mig glad. Ingenting är jag mera trött på än deras svansande som hundar, som om jag ville leka med dem. Jag skiter i dem och i deras Ryssland. Jag beklagar, min son, att jag inte har något gott arv att ge dig.

tsarevitj Far, jag begär ingenting av dig utom att du ska leva så länge som möjligt.

Boris Och det är den enda bön jag inte kan infria, ty den saken bestämmer jag inte över själv. Livet säger knax, och där vilar lille Max. Ingen kan bestämma över döden, min son. Döden är den enda lag som bestämmer över oss alla, och den är fullständigt oförutsägbart. Var är din syster?

Xenia Här är jag, far, alltid trogen vid din sida.

Boris Stackars barn, det är synd om er, ty vem ska ta hand om er när jag är borta?

Sjujskij Vi är här, store herre, och skall skydda dem och tronen med våra liv.

Boris Det tror du bara. (*raglar och svimmar nästan*)

tsarevitj Far, du behöver en läkare.

Sjujskij (ut till kulisserna) Tsaren behöver sin läkare!

Boris Tyst, Sjujskij! Jag talar med mina barn! Låt ingen läkare komma och störa mig nu. Det enda en läkare kan göra för mig är att berätta att jag skall dö och sluta mina ögonlock när jag gör det. Han är fullständigt värdelös för övrigt.

läkaren (kommer in) Vad är det med honom?

Sjujskij Han är bara lynnig och väcker allas vår oro som vanligt.

läkaren Då behöver han ingen läkare. Hämta en präst och några munkar.

Boris Så att de kan sjunga mig till ro? Tror ni jag får någon ro för det, min bäste läkare? Det enda jag egentligen kunde njuta av i livet var mitt eget oupphörliga självplågeri.

läkaren (konstaterande) Han är bara morbid som vanligt, som alla tsarer.

Boris Ja, doktorn, ty makten är morbid och självdestruktiv, och den är det som alla tsarer lider av.

läkaren Ni triumferar i kriget mot de upproriska. Det borde glädja er.

Boris Varför gör det inte det då? Varför blir jag bara deprimerad av framgångarna? Varför ser jag bara död och sjukdom och elände där alla andra bara tycks se seger och triumf och vanvettig ära?

läkaren Ni är realist.

Boris Tack för det, doktorn. Ni talar åtminstone sanning. Ni erkänner att jag har rätt. Jag tror inte alls att upproret kommit av sig. Ingenting kan stoppa det och inte ens min död.

läkaren Tala inte om er död. Vi behöver er.

Boris Vem kan hålla mig kvar mot dödens vilja? Vilka narrar ni är! Älskar ni mig så mycket att ni till varje pris vill hålla mig kvar hos er? Vilka hycklare alla makttillbedjare är! Ack, detta livet gör mig bara sjuk intill döden!

läkaren (till Sjujskij) Det är akut melankoli. Det är ingen sjukdom. Det är ett tillstånd.

Sjujskij Men det är inte sunt.

läkaren Det beror på hur man ser det. Ur tsarens synpunkt är det det enda sunda han kan vara.

Boris Min son, hör vilka gaggiga gubbar du har omkring dig. Det är de som tillber makten och lever på den, som parasiter. Pengar och makt är döda företeelser som bara kläcker likmaskar, vita äckliga köttmaskar som frossar och myllrar tills liket, den maktfullkomlige, är helt upplöst av makten. Då försvinner maskarna till nästa maktangripne sate och kläcker ägg i honom för att även långsamt äta upp honom inifrån.

Xenia Far, du borde inte prata så mycket. Vila i stället, och sov om du kan.

Sjujskij Hans osunda spekulationer fyller mig med fruktan.

läkaren För vad? För döden? Den är hans sak, inte er.

tsarevitj Far, du är sjuk. Du behöver komma ut i friska luften.

Boris Ja, befria mig från dessa unkna gemak där alla bara kvävs och släpp ut mig i den kalla vinternattens bedövande kyla och låt mig somna in och frysa ihjäl däri.

Sjujskij Det blir bara värre och värre.

läkaren Det går över.

Sjujskij Jag är rädd att det är ett anfall som inte går över, ty det blir bara värre hela tiden. Det har pågått i veckor nu.

läkaren På ett eller annat sätt går det över.

Boris (reser sig demonstrativt) Ja, låt mig få gå över! Låt mig få komma över denna den förfärligaste av alla världens sjukdomar den morbida makten, livets fatalaste sinnessjukdom och andliga förruttnelse! (*får plötsligt blodstörtning: blodet väljer fram ur munnen på honom. Xenia skriker till. Alla blir upprörda och skyndar till.*)

Sjujskij Han får slag!

läkaren Nu är det allvarligt. En bår, fort! (*några tjänare kommer in med en fältsängsliknande bår som de sätter ner*) Ni måste omedelbart lägga er ner!

Boris (sätter sig ner på båren) Jag vill ingenting hellre men kan ändå inte sova. Låt mig alltså få sitta upp tills jag dör.

tsarevitj Far, du är sjuk!

Boris Ja, jag är sjuk, min son. Jag har varit sjuk hela livet. Jag föddes till ett sjukt liv, och jag har aldrig varit sjukare.

(några präster och munkar kommer in)

präst Vi hörde att tsaren var sjuk.

Boris Det var bara det som fattades. Nu kommer schakalerna också. Alla gamar vill vara med vid likbegängelsen. Yla då vid min bår, stackars hymlare, om det kan ge er någon salighet i stället för mig, ty jag är ett hopplöst fall som lever och dör osalig.

Sjujskij Jag fruktar att slutet är nära.

Boris Fruktar du det, Sjujskij? Du borde se fram emot det i stället, ty det är ju vad du längtat efter hela livet, din gam, den främste av alla!

läkaren Sjukdomen har angripit hans förstånd.

Boris Ja, och gjort mig vettigare än jag någonsin var som frisk och ambitiös, ty det var då jag var sjuk och galen medan jag nu ser allting nyktert och spottar åt det.

läkaren Lägg er ner, min herre, och ta det lugnt.

Boris Det är just det jag inte kan göra, min doktor, ty ingen maktbesudlad idiot kan någonsin ta det lugnt.

präst Det är bäst vi ger honom sista smörjelsen.

Boris Ja, gör det, kära olyckskorpar, så har ni något att göra. Sedan när jag är borta kan ni smörja kråset, om det blir någon olja över efter min regering.

Xenia Far, lämna oss inte!

tsarevitj Far, vi är här och vakar hos dig.

Boris Gör det, min son. Stanna hos mig och låt mig sörja vid er åsyn, ty ni är livet som vandrar ifrån mig, ty efter min död kommer ingen att låta er leva särskilt länge.

Sjujskij Jag ansvarar för tsarevitj och hans regering med mitt liv.

Boris Ja, ty du övertar den själv. Detta har du bedyrat åtskilliga gånger förut.

läkaren Lägg er ner, herre, för Guds skull.

Boris Gud har ingenting med döden att göra. Det vet väl du som läkare.

läkaren Lägg er ändå ner, så känns det bättre.

Boris Ja, det låter rimligare. (*lägger sig*) Låt mig få somna in nu utan att behöva vakna upp mer, så är jag nöjd.

Sjujskij (orolig) Han är verkligen inställd på att dö.

läkaren Ja, och det är inte mycket vi kan göra åt den saken, utom att låta honom dö.

Sjujskij Ryssland kommer aldrig att överleva hans förtidiga död.

läkaren Det blir Rysslands problem. Boris har nog av sina egna.

Basmanov Med honom dör hela Ryssland och dess sista hopp om någon ordning.

Boris Låt mina problem få dö med mig, så kanske Ryssland senare kan återhämta sig.

Xenia Far, du får inte dö!

Boris Det har du sagt förut. Vem kan hindra mig? Inte ens livet har något att säga till om inför döden.

prästen Var välsignad, tsar Boris, och gå salig in i den eviga vilan, och må ljuset aldrig upphöra att lysa för er.

Boris Ljuset slocknade för mig den dag jag föddes. Jag kanske återfår det när jag äntligen får dö.

en munk Själén är en olycklig fånge inspärrad i en dödlig kropp och kan aldrig få sin fulla frihet förrän kroppen dör.

Boris Där sade du ett sant ord, min käre munk. Jag åtrår min själ, Ryssland åtrår sitt kaos, och min själ åtrår sin frihet. Allt hör samman. Allt kommer på ett ut. Bara jag dör blir alla nöjda.

prästen Vem blir er efterträdare?

Boris Det blir han, förstås. (*pekar på tsarevitj, men Sjujskij står bakom honom och blir samtidigt utpekad*)

prästen (till munken) Vem menar han?

munken (tillbaka) Kanske båda.

läkaren (tar på Boris panna) Han har hög feber, och pulsen är svag. Jag fruktar att vi förlorar honom tidigare än väntat.

Boris Ja, låt mig bara få förlora, så blir alla andra vinnare. Så segrar livet med att gå förlorat, då alla de överlevande klarar sig.

Xenia (gråter med ansiktet i hans bädd)

läkaren Ni bör vara försiktig med vad ni säger.

Boris Varför det, doktorn? Vad spelar det för roll? Jag har ju ändå ingenting vettigt att säga. (*dör plötsligt*)

Sjujskij Vad säger han?

läkaren (undersöker honom) Jag är rädd att han inte säger något mera. Han har nog sagt sitt sista ord.

Sjujskij Är han – död?

läkaren (konstaterande) Ja, han är faktiskt död.

Sjujskij (till alla närvarande) Ni är alla vittnen. Ni ser här vår nye tsar. (*lyfter upp tsarevitj*)

(*Alla böjer knä och nacke för Tsarevitj.*)

läkaren Hell Caesar.

Sjujskij Det är vår högsta plikt att vara honom och Ryssland trogna.
läkaren Ja, ändå in i döden och in i den yttersta oredan, som endast Boris Godunov var klok nog att lämna i tid.
Basmanov (för sig) Vänta bara. Jag förutser betydligt mer än bara vanlig oreda i landet.

(*Gradvis skingras alla. Scenen upplöses.*)

Akt V scen 1. En hemlig glänta i skogen.

Pusjkin Ni måste komma över till vår sida, Basmanov.
Basmanov Varför det?
Pusjkin Därför att vi måste segra! Är det bättre att polacken Sjujskij behärskar Ryssland? Han är utlänning och en fisförmäm strunt! Vad vi behöver är en fullständig omvälvning i Ryssland!
Basmanov Du menar revolution.
Pusjkin Kalla det vad du vill, bara vi blir av med allt det gamla förtrycket och får en fullständig förändring i hela Ryssland!
Basmanov Du ber mig bli landsförrädare.
Pusjkin Nej, välgörare, frälsare, landsfader!
Basmanov Är det vad den falske Dimitrij är?
Pusjkin Kalla honom inte falsk! Han är mera äkta än hela uppkomlingsfamiljen Godunov!
Basmanov Godunov räddade Ryssland efter Ivan den förskräckliges fall.
Pusjkin Godunov roffade åt sig makten och mördade den laglige tronföljaren för det!
Basmanov Så du erkänner att Dimitrij är död?
Pusjkin En Dimitrij mördades, men just därför kan Dimitrij aldrig dö! Han går igen för evigt! Han skall hämnas för evigt! Han skall aldrig tröttna på att utkräva hämnd på Rysslands självgjorda tyranner!
Basmanov Allt vad du vill är att störta ordningen över ända.
Pusjkin Det måste vi göra för att kunna bygga nytt!
Basmanov Du menar för att reservera makten och dess rikedomar åt oss själva.
Pusjkin Har vi något att förlora? Nej, vi kan bara vinna!
Basmanov Du ber mig bli en kvalificerad opportunist.
Pusjkin Alla politiker är det! Alla makthanterare är det! Det är så de får makten! Ingen var det mer än Godunov!
Basmanov Du är helt förtrollad av din falske Dimitrij.
Dimitrij (kommer in, ståtlig och oemotståndlig) Hur blir det, Basmanov? Är du för oss eller mot oss?
Basmanov Har jag något val?
Dimitrij Jag tänkte väl det, att du skulle ta ditt förnuft till fånga. Hos oss har du allt att vinna. Hos polacken Sjujskij blir du aldrig mer än en lakej.
Basmanov Sjujskij och Godunovska barnens förmyndare kan aldrig hålla ställningarna inför det tilltagande kaoset och epidemierna i landet. Svälten driver alla folkmassor från vettet.
Dimitrij Men de hörsammar oss och hyllar mig som den riktige tsaren.
Basmanov Ja, folket har aldrig accepterat Godunovs mord på Dimitrij och följer hellre vilken falsk Dimitrij som helst än någon av Godunovs parti.
Dimitrij (fattar hjärtligt tag om honom) Alltså är du med oss?

Basmanov Jag skall följa er fram till segern, men sedan drar jag mig tillbaka.
Dimitrij Du gör som du vill, bara du är med oss!
(*Alla tre skakar hand. Pakten är besegrad.*)
Pusjkin Äntligen! Det gamla Ryssland är förbi!

Scen 2. Kreml.

gubben Nu är det förbi med Ryssland, när alla dör utom skurkarna.
gumman Det är den mördade Dimitrij som hämnas.
en student Men det är ju Dimitrij som rättmätigt återtagit makten!
gubben Du tror väl inte för ett ögonblick på vad politikerna säger?
gumman Vem ska man annars tro på?
gubben Ingen, för alla ljuger. Det är det enda som är säkert. Makten kan bara försvaras med ljug.
gumman Poliserna jagar i alla fall inte vem som helst längre.
gubben Vänta bara. De laddar bara om för att få börja om från början när väl en ny tyrann kommit på tronen.
student Hoppas vi aldrig får någon tsar mer.
gubben Djävulen kan höra dig, min son, så att vi genast får den tsar vi minst av alla vill ha.
student Vem är det?
gubben Ingen alls.
gumman Pass på! Här kommer en av de nya herrarna.
Pusjkin (framträder på en tribun) Gott folk, var vid gott mod, ty nu är krisen äntligen över!
gubben Han är galen. Det är nu den börjar.
gumman Tyst!
Pusjkin Tsarevitj är äntligen räddad och återinsatt i sitt rätta ämbete som allt Rysslands obestriddige herre! General Basmanov har själv fört honom till den slutgiltiga segern, så att nu allt Ryssland hyllar sin rätte tsar Dimitrij. Gott folk, jag uppmuntrar er att göra det samma, ty nu är det slut med hunger och pest, inbördeskrig och skräckvälde!
gubben Din narr, du bara bedrar dig själv.
gumman Var inte Basmanov tsar Boris och furst Sjujskijs främsta general?
gubben Jo, och han har svikit alla han har tjänat. Han kommer nog att svika Dimitrij också.
Pusjkin Låt oss hylla vår nye tsar i alla katedraler och kloster med lovsång och tacksägelse och falla ner för honom och prisa honom, på det att han länge må härska i nåd över oss!
gubben Så heter det om varje ny usurpator. Jag är trött på dem och deras lögner.
gumman Huvudsaken är att vi får fred och bröd. Sen kan det kvitta vem som ger oss det.
gubben Ja, du talar som en av folket, som bara tänker på sin egen mage och struntar i framtiden. Det är nu det stora eländet börjar, om jag tyder tecknen rätt.
studenten Vilka tecken?
gubben Lögnernas accelererande utförsäkning i ständigt allt vildare sken.
idioten Det är bara jag som är klok. Hela världen är galen.
gubben Där sade du ett sant ord.
studenten Han är ju bara en religiös dåre. Ni tar väl honom inte på allvar?

gubben Min käre gröne student, en dåre är det enda man kan ta på allvar i en värld som är så galen som denna, ty en dåre menar åtminstone vad han säger.
studenten Ni är gaggiga allihopa.
idioten Inte jag.
studenten Och varför skulle du vara något undantag?
idioten Det ser du väl på mig. Det är bara jag som står utanför den skenande mänsklighetens gemenskap och dårskap.
studenten Ja, det ser jag på dig att du är helt bakom.
idioten Det är min ära.
gubben Låt honom vara. Han är oskyldig.
gumman Den enda oskyldiga av oss alla.
idioten Där hör ni!
studenten (rycker på axlarna) Vilken tsar som helst är väl bättre än ingen tsar. Jag går till katedralen och frambär honom min hyllning. (*går*)
gubben Alla ger upp och struntar i rättvisan. Det är väl bara du och jag kvar till slut, min stackars dåre, när alla andra dukat under för utvecklingen.
idioten Vi blir alltid kvar till sist, vi som ställt oss utanför från början.
gubben Ja, någon måste ju bli kvar att sörja och begrava alla offren efteråt.
idioten Det fåfängaste av allt, till vilket de värsta dårarna är de mest lämpade.
gubben Du är klok, du, som är den enda som vågar stå för att vara dåre, medan de verkliga dårarna, som ständigt förleder hela världen, förblir dårar ända in i döden – och blir evigt prisade för genomförandet av sina vansinniga roller.
idioten Det är bara vi som är sanna.
gubben Ja, och ingen tror på sanningen, ty människan tror bara på dårskap. Kom så går vi. (*tar hand om idioten – de går ut tillsammans*)

Scen 3. En cell i Kreml.

Xenia Tror du de mördar oss snart?
tsarevitj Det vågar de aldrig. Vi är ju bara oskyldiga barn.
Xenia Men vår far var tsar. Det är vårt brott.
tsarevitj De har lovat ta hand om oss och skydda oss mot pöbeln.
Xenia Tror du på dem?
tsarevitj Vi måste lita på dem. Vi har inga andra. De har nog hållit oss instängda här bara för att skydda oss.
Xenia Inte för att vi skulle kunna fly?
tsarevitj Vart skulle vi fly? Vi känner ingen i hela världen efter det furst Sjujskij övergav oss.
Xenia Han flydde för sitt liv. Vi skulle ha flytt med honom.
tsarevitj Han frågade oss inte om vi ville följa med. Han bara stack.
Xenia Vi är åtminstone trygga så länge vi lever.
tsarevitj Det är det jag menar. Ingen vill oss något illa, för vi är bara barn.
(Basmanov kommer in med vakter.)
Basmanov Frukta inte, mina barn. Jag skall inte bli långvarig.
tsarevitj När får vi komma ut?
Basmanov Så fort det blir säkert för er. Hela folket är arga på Godunovs familj, som de kallat för mördare och roffare. Vi måste skydda er för folket så länge det går.
Xenia Och när det inte går längre?
Basmanov Då, min flicka, får vi hitta på en annan lösning.

Xenia Som vad då?

Basmanov (ger ett tecken åt de väpnade vakterna) Oroa dig inte, min dotter. Den dagen, den sorgen.

tsarevitj (går skrämnd i sin systers armar) Xenia, jag tror de är här för att döda oss.

Xenia I så fall, lille bror, dör vi tillsammans. (omfamnar honom)

Basmanov (för sig själv) Se vilka små rara turturbarn. Hur oskyldiga som helst, och hur farliga som helst, som fåglar i en bur, som inte kan fly men som katten måste ta till slut.

– Det går raskt över, mina barn. Var bara inte rädda.

Xenia Vem skulle väl vi vara rädda för? Inte döden själv är så hemsk som livet.

Basmanov (ger tecken åt vakterna. Dessa går raskt fram och skär halsarna av barnen.)

Väl genomfört, kamrater. Nu är Ryssland äntligen befriat, snabbt och effektivt, från sin farligaste fara – framtiden. Nu är det bara att släppa resten av syndafloden lös över landet.

(går till en glugg, ger ett tecken, utanför får Pusjkin tecknet, som genast går upp på sin talartribun igen)

Pusjkin Gott folk, vi har den beklagliga nyheten att meddela, att de sista ättlingarna till familjen Godunov, barnen Xenia och Fjodor, just har begått självmord genom gift. Därmed kan vi äntligen ostört ägna oss åt att bygga en framtid. Länge leve tsar Dimitrij av Guds nåde!

folket (svarar entusiastiskt och samfällt) Länge leve tsaren! Hurra!

(De hyllar Pusjkin och bär honom jublande ut på sina axlar under fest och yra.)

gubben (med idioten) Vad ska vi nu göra med dessa nya herrar som befäster sin makt med att mörda nya barn?

idioten Om det ändå bara var barn som de mördade.

gubben Vad menar du?

idioten Med att mörda sina egna mördar de hela Ryssland.

gubben Ja, och de skäms inte för det. Kom, stackars överlevare, så lämnar vi scenen innan det blir värre. (går med idioten som de sista.)

Slut.

(Göteborg, november 2004.)

P.S.

Pjäsen bygger på Pusjkins original och Musorgskijs intressanta operabearbetning av dramat men skiljer sig från båda. Exempelvis Boris död är här en helt annan historia än Pusjkins och Musorgskijs versioner. Musorgskij har frångått Pusjkins final som desto noggrannare slagits vakt om här. Likväl är det mesta materialet från Pusjkin och Musorgskij medan väldigt litet lagts till, egentligen bara karaktärsnyanser.

Gbg 25.11.2004